

DOI:10.33942/sit1420

УДК 159.9.072.59

ЖОЖДУН СТУДЕНТТЕРИНИН ЖАШОО ТУРУКТУУЛУГУ МЕНЕН ЭМОЦИОНАЛДЫК БАГЫТЫНЫН БАЙЛАНЫШЫ

Качкын уулу А.¹, Куланбекова Х.Б.²

⁽¹⁾ Ж.Баласагын атындагы КУУ, Мектепке чейинки, мектеп педагогикасы жана билим берүүнүн технологиялары кафедрасы, п.и.к., доцент, E-mail: kackyniulu@gmail.com.

⁽²⁾ Ж.Баласагын атындагы КУУ, Мектепке чейинки, мектеп педагогикасы жана билим берүүнүн технологиялары кафедрасы, магистрант, E-mail: hamzada02@icloud.com.

Аннотация. Макалада студенттердин туруктуулугунун эмоционалдык багыты менен болгон байланышы, ошондой эле эмоционалдык багыттын ар кандай түрлөрүнүн психоэмоционалдык туруктуулукка тийгизген таасири талданат. Жашоо туруктуулугу кыйынчылыктарды жеңүү жана аларга ыңгайлашуу жөндөм катары ийгиликтүү окууда маанилүү ролду ойнойт. Альтруисттик, коммуникативдик, праксикалык жана башка компоненттерди камтыган эмоционалдык багыт жашоо туруктуулуктун деңгээлине таасир этет. Изилдөөдө жашоо туруктуулукту текшерүү жана эмоционалдык багытты изилдөө ыкмалары колдонулган. Корреляциялык анализ көрсөткөндөй, альтруисттик жана коммуникативдик багыттагы студенттердин жашоо туруктуулугу жогору, бул алардын стресске ийгиликтүү адаптацияланышына өбөлгө түзөт. Натыйжалар студенттердин психоэмоционалдык туруктуулугун колдоо боюнча көрсөтмөлөрдү иштеп чыгуу үчүн колдонулушу мүмкүн.

Түйүндүү сөздөр: жашоо туруктуулугу, эмоционалдык багыт, ЖОЖдун студенттери, изилдөө, психоэмоционалдык туруктуулук.

СВЯЗЬ ЖИЗНЕСТОЙКОСТИ И ЭМОЦИОНАЛЬНОЙ НАПРАВЛЕННОСТИ СТУДЕНТОВ ВУЗОВ

Качкын уулу А.¹, Куланбекова Х.Б.²

⁽¹⁾ КНУ им. Ж.Баласагына, Кафедра дошкольной, школьной педагогики и образовательных технологий, к.п.н., доцент, E-mail: kackyniulu@gmail.com.

⁽²⁾ КНУ им. Ж.Баласагына, Кафедра дошкольной, школьной педагогики и образовательных технологий, магистрант, E-mail: hamzada02@icloud.com.

Аннотация. В статье рассматривается взаимосвязь жизнестойкости студентов с их эмоциональной направленностью, а также влияние последней на психоэмоциональную устойчивость. Жизнестойкость представляет собой важный фактор успешного обучения, так как способствует преодолению трудностей и адаптации к ним. Эмоциональная направленность, включающая альтруистические, коммуникативные, практические и другие компоненты, оказывает влияние на уровень психоэмоциональной стабильности. В исследовании применялись тесты на жизнестойкость и методы оценки эмоциональной направленности. Корреляционный анализ показал, что учащиеся с альтруистической и коммуникативной направленностью обладают более высокой жизненной устойчивостью, что способствует их успешной адаптации к стрессовым ситуациям. Полученные результаты могут быть использованы при разработке рекомендаций по поддержке психоэмоциональной устойчивости студентов.

Ключевые слова: жизнестойкость, эмоциональная ориентация, студенты вузов, исследования, психоэмоциональная устойчивость.

THE RELATIONSHIP BETWEEN THE RESILIENCE OF UNIVERSITY STUDENTS AND THEIR EMOTIONAL ORIENTATION

Kachkyn uulu A.¹, Kulanbekova Kh.B.²

⁽¹⁾ *Kyrgyz National University named after Zh.Balasagyn, Department of preschool, school pedagogy and educational technologies, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate professor, E-mail: kackynuulu@gmail.com,*

⁽²⁾ *Kyrgyz National University named after Zh.Balasagyn, Department of preschool, school pedagogy and educational technologies, Master's student, E-mail: hamzada02@icloud.com*

Abstract. *The article analyzes the relationship between students' resilience and their emotional orientation, as well as the impact of various types of emotional orientation on psycho-emotional stability. Resilience, as the ability to adapt and overcome difficulties, plays an important role in successful learning. Emotional orientation, including altruistic, communicative, pragmatic, and other components, influences the level of resilience. The study used methods for testing resilience and examining emotional orientation. Correlational analysis showed that students with a pronounced altruistic and communicative orientation have higher resilience levels, which contributes to their successful adaptation in stressful conditions. The results can be used to develop recommendations for supporting students' psycho-emotional stability.*

Keywords: *resilience, emotional orientation, university students, research, psycho-emotional stability.*

Теманын **актуалдуулугу** жогорку окуу жайлардын студенттеринин жашоо туруктуулугу жаштардын окуу процессинде туш болгон заманбап чакырыктары менен шартталган. Студенттер академиялык жүктөмдөн, социалдык жана экономикалык көйгөйлөрдөн улам стресстин күчөшүнө дуушар болушат, бул алардын психо-эмоционалдык абалына терс таасирин тийгизиши мүмкүн. Туруктуулук, күрөшүү жөндөмү катары, окуу жана социалдык чөйрөгө ыңгайлашууга жардам берет, психикалык ден соолукту жакшыртат жана ийгиликтүү окууга өбөлгө түзөт. Студенттердин туруктуулугун өнүктүрүүгө таасир этүүчү факторлорду изилдөө билим берүү процессин колдоо жана өркүндөтүү боюнча натыйжалуу стратегияларды түзүү үчүн маанилүү.

Бул макаланын **максаты** академиялык жана коомдук чөйрөдө психикалык туруктуулугун жана ийкемдүү стратегиясын иштеп чыгуу боюнча багыттын таасирин талдоо, алардын багыты менен жогорку окуу жайларынын студенттеринин туруктуулук мамилесин изилдөө болуп саналат.

Милдеттери:

1. Жашоо туруктуулук жана студенттердин багыты түшүнүгүнө теориялык мамилелерди талдоо.
2. Эмпирикалык изилдөө аркылуу студенттердин багыты жана алардын жашоо туруктуулуктун деңгээлинин ортосундагы байланышты изилдөө.
3. Спирмандын коэффициенти ыкмасы колдонулуп, студенттердин ар кандай туруктуулук жана эмоционалдык багыттагы көрсөткүчтөрүнүн ортосундагы корреляцияны ачып берүү.

Теориялык бөлүгү. Азыркы коом коомдук-саясий туруксуздук, экономикалык кризис, моралдык баалуулуктардын төмөндөшү жана жогору атаандаштык менен мүнөздөлөт. Мындай шарттарда адамдын турмуштагы кыйынчылыктарды жеңе билүүсү, чыдамкайлыгы жана кырдаалдык тажрыйбалардан көз каранды болбоо, туруктуу тынчсыздануу менен күрөшүү, өзгөчө белгисиздик жана чечим кабыл алуу зарылчылыгы менен күрөшүү маанилүү фактор болуп саналат. Чыдамкайлыктын бул деңгээли көбүнчө туруктуулук түшүнүгү менен аныкталат [1, 10].

Hardiness термини (сөзмө-сөз которулган “чеп, чыдамкайлык”) терминин америкалык окумуштуулар Сальваторе Мадди жана Сюзан Кобейс сунушташкан. Д.А. Леонтьев аны жашоо туруктуулугу катары аныктоону сунуш кылган — оор жагдайларды жеңүү жана акырында өзүн жеңүү жөндөмүн чагылдырган инсандык касиет. Мадди жана Кобейс туруктуулукту, көзөмөлдөө жана тобокелчиликти камтыган үч бөлүктөн турган системасы катары карашка. Бул компоненттер адамдын стресстик кырдаалга көнүп кетишине жана жашоодогу кыйынчылыктарга натыйжалуу туруштук берүү жөндөмүнө олуттуу таасир этет.

1. Аралашуу (**commitment**) — иш-чараларга активдүү катышуу маңыздуу жана кызыктуу нерсени табууга максималдуу мүмкүнчүлүк берет деген ишеним. Жогорку катышуусу бар адам өз иш-аракеттеринен ырахат алат, бул жашоодогу кыйынчылыктарды жакшыраак жеңүүгө жардам берет.

2. Көзөмөлдөө (**control**) — ийгиликке кепилдик берилбесе дагы, аракет жана күрөш кырдаалдын натыйжасына таасир этиши мүмкүн деген ишеним. Бул адам өз жашоосун башкара албай калганда пайда болгон алсыздык сезимине каршы турат.

3. Тобокелдикти кабыл алуу (**challenge**) — ар кандай окуялар, оң жана терс, жеке өсүүгө өбөлгө түзөт деген ишеним. Бул тобокелдик менен келсе дагы, кыйынчылыктарды жеңүү аркылуу өнүгүүгө умтулуу [5, 8].

Бирок, психоэмоционалдык туруктуулуктун маанилүү аспектиси инсандын эмоционалдык багыты болуп саналат. Иш-аракет учурунда пайда болгон эмоциялар адамдын кыйынчылыктарга кандай жооп кайтарышында жана алардын ар кандай кырдаалдарда адаптацияланышына таасир этишинде негизги ролду ойнойт. Жашоо туруктуулук сыяктуу эле, эмоционалдык багыт жеке каалоолорго, баалуулуктарга жана курчап турган дүйнөнү кабылдоого негизделет, бул өз кезегинде кесиптик өзүн-өзү аныктоого жана иш-аракеттерди тандоого таасир этет.

Инсандын эмоционалдык багытын О.Н. Доценко, Р.М. Шамионов жана Д.О. Труфанов сыяктуу окумуштуулар изилдешкен алар эмоционалдык артыкчылыктардын ар кандай кесиптердин өзгөчөлүктөрү менен кандай байланышы бар экенин көрсөтүшкөн. Н. Ю. Спиридонованын иши да бул артыкчылыктар кесип тандоого жана кесиптик калыптанууга кандай таасир этерин көрсөттү. Эмоционалдык багыт менен туруктуулуктун ортосундагы байланыш студенттердин кесиптик өнүгүүсүнө таасир этүүчү факторлорду изилдөөгө комплекстүү мамиленин маанилүүлүгүн тастыктайт [6;10].

Б.И. Додонов инсандын жалпы эмоционалдык багыты боюнча мындай эмоционалдык мүнөздөмөнү түшүнөт, ал эмоционалдык тажрыйбанын айрым түрлөрүнө баалуулук

мамилесинде жана инсандын ошол окуяларга умтулуусунда чагылдырылат. Ал эмоциялардын он түрүн аныктайт, алардын ар бири белгилүү бир муктаждыкты же каалоону чагылдырат [3].

1. Альтруисттик эмоциялар - аракеттери башкаларга жардам берүү жана аларга колдоо көрсөтүүгө муктаж болуу менен мүнөздөлөт.

2. Коммуникативдик эмоциялар - баарлашуу муктаждыгынын негизинде пайда болот.

3. Глорикалык эмоциялар (латын тилинен *gloria* атак-даңк) - өзүн-өзү тастыктоо зарылдыгы жана атак-даңкка умтулуу менен байланышкан. Бул сезимдер инсан көңүл борборунда болуп, таанылып, суктанганда пайда болот.

4. Праксикалык эмоциялар - иш-аракеттерге, иштин ийгилигине же ийгиликсиздигине, ошондой эле тапшырманы аткарууда пайда болгон кыйынчылыктарга байланыштуу.

5. Пугникалык эмоциялар (*pugna* латын тилинен - күрөш) — коркунучтарды жеңүү зарылдыгы, ошондой эле күрөшкө болгон кызыгуу менен байланыштуу.

6. Романтикалык эмоциялар - адаттан тыш жана сырдуу нерсе менен шартталган окуялар менен байланышкан. Кадимки романтикалык эмоция - адамдын тагдырына таасир эте турган маанилүү жана адаттан тыш нерсени күткөн учурларда пайда болгон сырдуу сезим.

7. Гностикалык эмоциялар (грек тилинен *gnosis* — билим) — жаңы жана белгисиз кырдаалдарда тааныш жана түшүнүктүү нерселерди табуу зарылдыгы менен байланышкан, бул маалыматты жалпы белгиге жеткирүүгө жардам берет. Бул эмоциялар көбүнчө көйгөйлөрдү чечүүдө пайда болот.

8. Эстетикалык эмоциялар - сулуулук жана гармония тажрыйбасына алып келген көркөм чыгармаларды же жаратылышты кабылдоо менен шартталган.

9. Гедонисттик эмоциялар - жагымдуу сезимдерден ырахат алып, физикалык жана психикалык жайлууулукка болгон муктаждыкты канааттандыруу менен байланышкан.

10. Акзиситивдүү эмоциялар (*acquisition* — ээлик кылуу) — ар дайым практикалык көз караш менен эмес, топтоо процесси үчүн зарыл болгон нерселерди чогултуу каалоосунан келип чыгат [2, 3].

Ошентип, жашоо туруктуулук менен эмоционалдык багыттын айкалышы студенттердин кесиптик өзүн-өзү аныктоо жана окуу жана социалдык чөйрө шарттарына көнүү жөндөмүн аныктоочу маанилүү компонент болуп саналат. Изилдөөнүн максаттары студенттердин эмоционалдык багытынын структурасын жана анын кесиптик өзүн-өзү аныктоо менен байланышын изилдөө болуп саналат.

Материалдар жана методдор. Изилдөө Кувейт эл аралык университетинде (Кыргыз Республикасы, Бишкек шаары) жүргүзүлдү. Бул изилдөөнүн респонденттери кесиптик орто билим берүү бөлүмүнүн студенттери болушкан. Тандалган респонденттердин саны 53 студент түздү. Алардын ичинен 45 кыз (85%) жана 8 эркек (15%) 16 жаштан 20 жашка чейин.

Изилдөөнүн негизги ыкмасы катары Д.А. Леонтьев менен Е.И. Рассказованын адаптациясында Сальваторе Мадди (2002) жашоого туруктуулук тести колдонулган

(Леонтьев, 2006). Бул тест жалпы жашоо туруктуулук көрсөткүчүн жана үч шкаланы камтыйт: аралашуу, көзөмөл жана тобокелдикти кабыл алуу [5, 11].

Инсандын эмоционалдык багытынын типтерин аныктоо үчүн Б.И. Додоновдун “инсандын эмоционалдык багыты” анкетасы колдонулган, ал инсандын эмоционалдык тажрыйбасында үстөмдүк кылуучу эмоцияларды жана артыкчылыктарды аныктоого мүмкүндүк берет [3].

Изилдөө эмоционалдык багыттын ар кандай түрлөрү менен жашоо туруктуулуктун көрсөткүчтөрүнүн ортосундагы байланышты баалоо, анын ичинде туруктуулук, катышуу, көзөмөлдөө жана тобокелдикти кабыл алуу. Бул үчүн Спирмендин рангдык корреляция коэффициентин (r_s) [13] колдонулган, ал төмөнкү натыйжаларды көрсөткөн (табл.1.):

Таблица 1. Студенттердин жашоо туруктуулугу менен эмоционалдык багыттын байланышы

Эмоционалдык багыттуулук	Жашоо туруктуулуктун көрсөткүчтөрү			
	Жашоо туруктуулук	Аралашуу	Көзөмөл	Тобокелдикти кабыл алуу
Альтруисттик	$r_s = 0.133$ $p \geq 0, 05$	$r_s = 0.273$ $p \geq 0, 05$	$r_s = 0.207$ $p \geq 0, 05$	$r_s = 0.187$ $p \geq 0, 05$
Коммуникативдик	$r_s = 0.284$ $p \geq 0, 05$	$r_s = 0.294$ $p \geq 0, 05$	$r_s = 0.163$ $p \geq 0, 05$	$r_s = 0.288$ $p \geq 0, 05$
Праксикалык	$r_s = 0.357$ $p \geq 0, 05$	$r_s = 0.454$ $p \geq 0, 05$	$r_s = 0.174$ $p \geq 0, 05$	$r_s = 0.311$ $p \geq 0, 05$
Гедоникалык	$r_s = - 0.523$ $p \leq 0, 01$	$r_s = - 0.428$ $p \leq 0, 01$	$r_s = -0.113$ $p \leq 0, 01$	$r_s = - 0.257$ $p \leq 0, 01$
Акзигитивдик	$r_s = -0.685$ $p \leq 0, 01$	$r_s = -0.489$ $p \leq 0, 01$	$r_s = -0.516$ $p \leq 0, 01$	$r_s = -0.592$ $p \leq 0, 01$
Эстетикалык	$r_s = -0.123$ $p \leq 0, 01$	$r_s = -0.345$ $p \leq 0, 01$	$r_s = -0.208$ $p \leq 0, 01$	$r_s = -0.327$ $p \leq 0, 01$
Романтикалык	$r_s = 0.284$ $p \geq 0, 05$	$r_s = 0.294$ $p \geq 0, 05$	$r_s = 0.163$ $p \geq 0, 05$	$r_s = 0.288$ $p \geq 0, 05$
Гностикалык	$r_s = 0.357$ $p \geq 0, 05$	$r_s = 0.345$ $p \geq 0, 05$	$r_s = 0.454$ $p \geq 0, 05$	$r_s = 0.311$ $p \geq 0, 05$
Глорикалык	$r_s = 0.523$ $p \geq 0, 05$	$r_s = 0.328$ $p \geq 0, 05$	$r_s = 0.313$ $p \geq 0, 05$	$r_s = 0.208$ $p \geq 0, 05$
Пугникалык	$r_s = 0.685$ $p \leq 0, 01$	$r_s = 0.589$ $p \leq 0, 01$	$r_s = 0.716$ $p \leq 0, 01$	$r_s = 0.592$ $p \leq 0, 01$

1. Альтруисттик багыт жашоого туруктуулук менен начар, бирок анча маанилүү эмес оң корреляцияны көрсөттү ($r_s = 0.133$, $p \geq 0.05$). Бул альтруизм туруктуулукка, катышууга, контролдоого же тобокелчиликке олуттуу таасир этпей турганын көрсөтөт.

2. Коммуникациялык багыт деле жашоо туруктуулук менен оң, бирок өтө маанилүү эмес корреляцияны көрсөттү ($r_s = 0.284$, $p \geq 0.05$), аралашкандыгы менен ($r_s = 0.294$, $p \geq 0.05$) жана тобокелдикти кабыл алуу ($r_s = 0.288$, $p \geq 0.05$).

3. Праксикалык багыт жашоого туруктуулук ($r_s = 0.357, p \geq 0.05$) жана аралашуу ($r_s = 0.454, p \geq 0.05$) менен орточо анча чоң эмес оң корреляцияны көрсөттү, бул көрсөткүчтөргө начар оң таасир бар экенин көрсөтүп турат.

4. Гедонистикалык багыт жашоо туруктуулук ($r_s = -0.523, p \leq 0.01$), аралашуу ($r_s = -0.428, p \leq 0.01$), көзөмөл ($r_s = -0.113, p \leq 0.01$) жана тобокелдикти кабыл алуу ($r_s = -0.257, p \leq 0.01$) менен терс корреляциялык байланышты көрсөттү, бул багыт ырахат алууга умтулуу төмөндөтөт бул көрсөткүчтөр.

5. Акзитивдик багыты, бийлик жана топтоого умтулуу менен, жашоо туруктуулугу ($r_s = -0.685, p \leq 0.01$), аралашуу менен ($r_s = -0.489, p \leq 0.01$), көзөмөл ($r_s = -0.516, p \leq 0.01$) жана тобокелдикти кабыл алуу ($r_s = -0.592, p \leq 0.01$) менен терс корреляциялык байланышта экендигин тастыктайт.

6. Эстетикалык багыт дагы болгон эле байланыштуу терс корреляция менен ($r_s = -0.123, p \leq 0.01$), аралашуу менен ($r_s = -0.345, p \leq 0.01$), көзөмөл ($r_s = -0.208, p \leq 0.01$) жана тобокелдикти кабыл алуу ($r_s = -0.327, p \leq 0.01$) байланышкан, демек эстетикалык багыттагы адамдардын бур көрсөткүчтөрү төмөн багытына.

7. Романтикалык багыт жашоо туруктуулук ($r_s = 0.284, p \geq 0.05$), аралашуу ($r_s = 0.294, p \geq 0.05$), көзөмөлдөө ($r_s = 0.163, p \geq 0.05$) жана тобокелдикти кабыл алуу ($r_s = 0.288, p \geq 0.05$) менен алсыз, олуттуу эмес оң корреляцияны көрсөттү, бул ориентация бул көрсөткүчтөргө азыраак таасир эте тургандыгын көрсөтүшү мүмкүн.

8. Гностикалык багыт менен жашоо туруктуулук ($r_s = 0.357, p \geq 0.05$), аралашуу ($r_s = 0.345, p \geq 0.05$) көзөмөл ($r_s = 0.454, p \geq 0.05$), ошондой эле тобокелдикти кабыл алуу ($r_s = 0.311, p \geq 0.05$) менен оң корреляциялык байланыш орнотулду. Бул багыт жашоо туруктуулуктун компоненттерине позитивдүү таасир этет.

9. Глорикалык багыт жашоо туруктуулук менен оң корреляцияны көрсөттү ($r_s = 0.523, p \geq 0.05$), аралашуу ($r_s = 0.328, p \geq 0.05$), көзөмөл ($r_s = 0.313, p \geq 0.05$) жана тобокелдикти кабыл алуу ($r_s = 0.208, p \geq 0.05$) айгинелейт некотором оң таасири бул багыттагы.

10. Пугникалык багыт болсо көрсөттү оң статистикалык маанилүү корреляцияны көрсөттү, жашоо туруктуулук ($r_s = 0.685, p \leq 0.01$), аралашуу ($r_s = 0.589, p \leq 0.01$), көзөмөл ($r_s = 0.716, p \leq 0.01$) жана тобокелдикти кабыл алуу ($r_s = 0.592, p \leq 0.01$). Бул көрсөткүчтөр коркунучтарды жеңүүгө өбөлгө түзөт.

Изилдөө учурунда студенттердин эмоционалдык багытынын компоненттери алардын туруктуулук деңгээлине ар кандай деңгээлде таасир этери аныкталган. Туруктуулукка жана катышууга эң чоң оң таасир пугникалык багыт болгон, ал эми гедоникалык, акзитивдүү жана эстетикалык багыт бул чаралардын терс төмөндөшү менен байланышкан. Билим берүү процесси студенттердин жеке өзгөчөлүктөрүн, анын ичинде алардын эмоционалдык багытын эске алышы зарыл. Изилдөөнүн жыйынтыктары студенттерде эмоционалдык туруктуулукту, ишенимди жана мотивацияны өнүктүрүүгө багытталган программаларды ишке ашыруу зарылдыгын баса белгилейт, айрыкча алардын багыттары натыйжалуу күрөшүү жөндөмүн чектеши толук ыктымал.

Колдонулган адабияттардын тизмеси

1. Богомаз С. А. Жизнестойкость человека как личностный ресурс совладания со стрессами и достижения высокого уровня здоровья // Материалы научно-практических мероприятий V Всероссийского форума: Здоровье нации — основа процветания России. Т. 4. Всероссийский научно-практический конгресс: Здоровье нации и образование. М., 2009. С. 18–20.
2. Додонов Б. И. Эмоция как ценность. М., 1978.
3. Додонов Б.И. Классификация эмоций при исследовании эмоциональной направленности личности // Вопр. психологии. 1975. № 6.
4. Калдыбаева А.Т., Рыспаева Ч.К. Педагогикалык ишмердүүлүктүн мисалында студенттердин мотивациялык комплексинин түзүмүн изилдөө // Наука и инновационные технологии. 4/2022(25). 160-166-бб.
5. Колесов Д. Направленность личности // Развитие личности. 2009. №4. С. 8-21.
6. Леонтьев Д. А., Рассказова Е. И. Тест жизнестойкости. М., 2006.
7. Мадди С.Р. Теории личности: сравнительный анализ // Пер. с англ. И. Авидона, А. Батустина, П. Румянцевой. СПб.: Издательство «Речь», 2002. 539 с.
8. Маркова А.К. Психология профессионализма. Москва: Знание, 1996. 312 с.
9. Стакина Ю.М. Жизнестойкость студентов с различной профессиональной направленностью. / под ред. Е.А. Бережновой // Перспективные направления психологической науки. Выпуск 2. М.: ИД ВШЭ, 2012. С.143-155.
10. Чаусова О.А. Жизнестойкость молодежи в современном социально-экономическом пространстве России // Власть. 2011. N 11. С. 100-103.
11. Штерензон В.А., Сажаев А.В. Исследование структуры направленности личности студента профессионально-педагогического вуза // Психология, социология и педагогика. 2015. №8.
12. Maddi S. R. The Role of Hardiness and Religiosity in Depression and Anger. P. 40.
13. Spearman, C. (1904). "The proof and measurement of association between two things." *The American Journal of Psychology*, 15(1), 72–101.